

УДК 687.016

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ: «ДИЗАЙН ОДЯГУ» У ВИЩІЙ ШКОЛІ

І.А. ГАРДАБХАДЗЕ, К.О. КИСЕЛЬОВА

Київський національний університет культури і мистецтв

Розглянуто проблему організації науково-дослідної діяльності у процесі навчання студентів за напрямком «Мистецтво», спеціальністю «Дизайн», спеціалізацією «Дизайн одягу» на прикладі Київського національного університету культури і мистецтв

Дизайн – це проектно-творча діяльність, спрямована на формування художньо-естетичних і утилітарних якостей виробів з урахуванням споживчих вимог. В сучасному суспільстві, об'єкти дизайну невід'ємно пов'язані з розвитком новітніх технологій, обумовлені об'єктивними законами розвитку науки, техніки, культури споживання. Проникнення дизайну в усі сфери науково-технічного розвитку вимагає у фахівця знань як традиційних так і новітніх методів ведення дизайн-процесу, обов'язкового практичного досвіду проведення досліджень, вміння використовувати їх незалежно від складності проблеми та характеру проектної діяльності.

Новим умовам діяльності дизайнера повністю відповідають основні положення Болонської декларації, за якою наука має стати складовою освіти. Закони України в галузі освітньої діяльності також вимагають виконання студентами науково-дослідних робіт. Згідно зі ст.45 Закону України «Про освіту», «науково-дослідна робота є складовою частиною підготовки фахівців», а «наукова діяльність у системі вищої освіти включає виконання науково-дослідних робіт, підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації». Згідно зі ст.16 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», наукова діяльність є невід'ємною складовою частиною навчального процесу вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. У свою чергу, ці положення висувають нові вимоги до наукової компетенції фахівців, що формується у вищій школі.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктом дослідження даної статті є процес вдосконалення підготовки дизайнерів одягу у напрямку організації науково-дослідної діяльності. Для кращого розуміння механізмів управління ефективністю процесу підготовки дизайнерів одягу на завершальному етапі – етапі виконання магістерської кваліфікаційної роботи, у статті аналізується виконання теоретичного, аналітичного та експериментального розділів цієї роботи.

Постановка завдання

В умовах ринкової конкуренції принципи масового обслуговування населення поступилися місцем інтересам цільових груп споживачів. Сучасна індустрія моди характеризується зростаючою увагою до індивідуальних потреб особистості та інтенсифікацією творчого процесу під впливом розвитку інноваційних технологій та вимог ринку. Ринок чекає фахівців, які мають збалансоване сполучення образного мислення та формальних знань, а також знайомі з останніми науковими розробками в дизайні та суміжних галузях. Ступінь відповідності цим вимогам визначає ефективність роботи майбутніх дизайнерів. Зростає роль дизайнерської майстерності, уміння знайти актуальне рішення, здатності побачити об'єкт дизайну очима майбутнього споживача й адекватно відповісти на його очікування. Все вище означене визначає високі

вимоги до підготовки та атестації майбутніх дизайнерів [5]. При цьому вимоги до професійної підготовки дизайнера одягу продовжують підвищуватися темпами, що випереджають розвиток освітніх програм. Удосконалення як фундаментальних, так і профільних предметів підготовки дизайнерів одягу перетворилася на нагальну проблему. Організація науково-дослідної роботи студентів на її останньому етапі – при виконанні магістерських кваліфікаційних робіт є особливо актуальним завданням, оскільки адекватне управління дослідницьким проектом ставить майбутнього дизайнера в умови функціонування в конкурентному середовищі, де фахівцю відповідної кваліфікації потрібен досвід самостійного вирішення проблем із застосуванням наукового підходу. Вимоги до магістерської роботи слід уточнювати з урахуванням специфічних особливостей конкретної спеціалізації.

Творчий процес розробки сучасного одягу носить комплексний характер, який єднає у собі елементи образного мислення з формалізованими засобами проектування. Його зручно розглядати як результат суперпозиції процесів, заснованих на художньо-естетичному мисленні, і процесів утилітарно-технологічного характеру, що допускають алгоритмізацію. Отже, процес виконання магістерської кваліфікаційної роботи спеціалізації «Дизайн одягу» розглядається як результат синтезу двох типів діяльності. Перший тип - це креативна діяльність з пошуку нових дизайнерських рішень, заснована на художньо-естетичному мисленні. Другий тип діяльності заснований на використанні формальних знань для вирішення технічних питань проектування. З огляду на те, що кінцевий результат діяльності дизайнера – це продукт, що оцінюється споживачами перш за його художньо-естетичними властивостями, при формуванні вимог до кваліфікаційної роботи магістрів спеціалізації «Дизайн одягу» процесам, заснованим на образному мисленні й естетичній стороні питання, необхідно надати пріоритет. Застосування наукових методів можна розглядати лише як допомогу дизайнеру в отриманні оптимальних художніх рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив виявити, що основні роботи присвячені науковій підготовці у вищій школі без урахування особливостей певних спеціалізацій (Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П., Баскаков А.Я., Туленков Н.В., Білуха М. Т., Крушельницька О.В., Лудченко А.А., Лудченко А.Я., Примак Т.А., П'ятницька-Позднякова І.С.). В них розглядаються основні вимоги до наукових робіт, наукова термінологія, методи пізнання та дослідження. До видань, які присвячені виконанню певних видів наукових робіт можна віднести роботи Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О., Кузіна Ф.А. Нажаль, проблема науково-дослідної діяльності студентів у вищих школах мистецького спрямування розглядалася лише у роботі [13], але спеціалізація «Дизайн одягу», яка має певні особливості, не знайшла потрібного висвітлення. На відміну від індустрії моди, яка розвивається за законами ринку, методологія підготовки дизайнерів одягу не встигає за вимогами, що зростають та змінюються. Заснована в період індустріалізації, ця методологія орієнтована на технологію промислових процесів [3, 7, 11]. Програми навчання ще зберігають «кращі риси» масового виробництва і засновані на критеріях усередненого попиту. Можна відзначити зайву ускладненість викладу і перевантаженість підготовки технічними відомостями. За рахунок збільшеного обсягу технічних знань у програмах багатьох предметів з підготовки дизайнерів зменшено увагу до розвитку творчого потенціалу художника-проектувальника. Мало місця приділено формуванню у майбутнього дизайнера одягу широкого художнього кругозору, почуття моди і стилю, впровадженню науково-дослідницької роботи саме в цих напрямках. Між фундаментальними дисциплінами з історії мистецтв, теорії дизайну, основами формоутворення і профільними практичними дисциплінами не спостерігається належної взаємодії. У цих

умовах дизайнерів доводиться стрімко входити у професійне життя, водночас адаптуючись до ринкових умов і надолужуючи прогалини в практичній підготовці.

Результати та їх обговорення

За термін навчання у вищому навчальному закладі студент має опанувати різні види наукової праці, як за рівнем складності, так і за змістом викладеного матеріалу.

Кожною дисципліною, починаючи з першого курсу навчання, передбачена підготовка рефератів різного обсягу (від 5 – 6 сторінок по загальних до 10 – 12 по фахових дисциплінах). Темі рефератів задані доволі вузько, їх перелік додається до кожного модулю дисципліни. Такий реферат обов'язково містить: обґрунтування актуальності проблеми, що розглядається, історичну довідку про розвиток питання, концепцію розв'язання проблеми й її обґрунтування, список використаних джерел.

Незважаючи на те, що така форма наукової роботи є здебільшого добровільною й надається у програмах дисциплін в якості індивідуальних завдань до певних модулів, вона має вагомість (від 2 до 15 відсотків) у визначенні загальної кількості балів. Студенти, маючи змогу додатково накопичити бали, дуже часто використовують можливість підвищення підсумкової оцінки.

Починаючи з другого курсу навчання студенти виконують обов'язкові проектно-наукові роботи – курсові проекти. Курсовий проект – це важливий крок студента до фахового наукового становлення, отже у курсовому проектуванні задіяні найважливіші дисципліни «Дизайн-проекткування» на другому й «Комп'ютерне дизайн-проекткування» на третьому курсах навчання. У процесі виконання курсового проекту студенти вчаться вирішувати проектні завдання на науковій основі. Пояснювальна записка до курсового проекту має більший обсяг (30 – 40) й обов'язково містить: обґрунтування актуальності проблеми, що розглядається й завдання на дизайн-розробку, зміст, вступ, історичну довідку про розвиток питання, збір візуального матеріалу та систематизацію аналогів, комплекс композиційних вимог до об'єкту розробки, концепцію розв'язання проблеми й її обґрунтування, пошукові ескізи, виконаний в матеріалі об'єкт, список використаних джерел та додатки.

Отже к четвертому курсу, коли студенти приступають до дипломного проектування, вони вже мають певний досвід наукової роботи. Дипломний проект бакалавра – це ґрунтовна проектно-наукова праця, яка складається з пояснювальної записки на 45 – 65 сторінках (5 основних розділів), графічної частини (замальовки та копії першоджерел, плакати, 12 – 15 ескізів одного модельного ряду) трьох моделей, виконаних в матеріалі та додатків (конфекційні карти, побудови конструкцій, лекала виробів й т.ін). На відміну від курсового проекту, вона максимально охоплює комплекс найважливіших дисциплін: «Дизайн-проекткування», «Макетування та моделювання», «Конструювання», «Матеріалознавство та конфекціонування», «Технологія швейних виробів» та презентується публічно. Завдяки структуризації дипломного проекту підкреслюється суть спеціальності «дизайн», як художньо-проектної діяльності. Об'єднання теоретичної й практичної складових допомагає студенту організувати самостійну діяльність, й дозволяє реалізувати на практиці власну професійну підготовку.

На п'ятому курсі, в межах дипломного проектування, студентами розробляється комплексний дизайн-проект, що містить повний цикл етапів створення сучасної колекції. Цей цикл починається з аналізу потреб ринку і зародження ідеї колекції, пов'язаної з очікуваннями цільової групи споживачів, і закінчується показом моделей одягу перед аудиторією. Проект розробляється в блоковій структурі системи «колекція», повинен відбивати творчий пошук оригінальних ідей вираження задумів дизайнера в матеріалі і

демонструвати можливості застосування нових напрямків у науковому й практичному підході до рішення завдань, які стоять перед дизайном одягу. Така робота обов'язково містить елементи прогнозування розвитку тенденцій моди з виходом на асоціативні образи. В графічній частині представляється від 32 до 40 ескізів, які структуровані по блоках, з відповідним розвитком символів-форм та кольорової палітри колекції. Структура графічної частини відповідно вимагає певного структурування теми по підтемах, більш докладного розгляду та систематизації проблеми. Розширюються вимоги до проектного розділу, розділів з конструювання та технології, а також виноситься в окремий розділ матеріалознавство та конфекціонування. Отже, дипломний проект є більшою за обсягом, та складнішою за структурою проектно-науковою працею, що відповідає кваліфікаційному рівню «спеціаліст». Проект містить досить складне проектно-теоретичне дослідження, успішність якого залежить від вміння студента працювати самостійно та демонструє оволодіння їм загальнонауковою культурою.

Для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» передбачено проведення оригінальних наукових досліджень, тобто виконання магістерських кваліфікаційних робіт. Магістерська робота за спеціалізацією «Дизайн одягу» – це комплексний проект, що містить повний цикл етапів створення сучасної колекції. Проект повинен відбивати творчий пошук неординарних ідей, вираження задумів дизайнера в матеріалі і демонструвати можливості застосування нових напрямків у науковому і практичному підході до вирішення завдань, які стоять перед дизайном одягу. Необхідно наголосити, що магістерська робота є працею наукового змісту, перспективною для подальшого наукового дослідження, але, з урахуванням специфіки спеціальності, обов'язково повинна містити проектно-графічну частину, що відповідає сучасному розвитку проектно-культури дизайну [13].

Магістерська дипломна робота повинна показати: знання дипломника теорії дизайну, історії мистецтва та новітніх напрямків розвитку технології проектування одягу, тенденцій моди, споживчого ринку та промисловості; здатність до формування творчого задуму колекції й втілення його в матеріалі; вміння використовувати придбані знання в практичній роботі; уміння й здатність ставити проблеми й обґрунтовувати їх актуальність, формулювати мету й завдання дослідження; розробляти алгоритм та програму роботи; працювати з літературними джерелами, ілюстративним та фактичним матеріалом, ефективно здійснювати пошук інформації з використанням сучасних комунікацій; аналізувати, оцінювати, класифікувати та систематизувати різні аспекти дизайнерської діяльності; обґрунтовувати власні узагальнення, висновки і пропозиції.

Основними задачами магістерської дипломної роботи є: перевірка ступеня підготовки дипломника за профілем обраної спеціальності шляхом демонстрації вміння створювати об'єкти дизайну, реалізовані на базі оригінальної авторської ідеї та удосконалені за допомогою наукового підходу до рішення виникаючих при розробці дизайну проблем; закріплення теоретичних і практичних навичок, отриманих слухачем магістратури за період навчання; розвиток умінь і навичок проведення самостійної проектно-та науково-дослідної роботи; оволодіння методами й формами виконання науково-дослідної роботи, спрямованої на рішення завдань дизайну; набуття вміння науково обґрунтованого розв'язання поставленої задачі; виявлення рівня підготовки дипломника щодо самостійного аналізу, синтезу, викладання та подання матеріалу, вміння захищати свої погляди й реалізовувати їх на практиці.

Дипломна робота магістра виконує декілька функцій. Основна функція, що виходять з назви – кваліфікаційна. Магістерська робота - це самостійна випускна науково-дослідницька робота, яка готується з

метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора - продемонструвати рівень професійної кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні творчі та наукові завдання. Іншою функцією роботи є навчальна, коли на заключному етапі майбутній дизайнер виконує перший комплексний проект у власній спеціалізації. Ще однією функцією дипломної роботи є забезпечення адаптації майбутнього дизайнера до умов реального ринкового оточення що передбачає максимальне наближення до процесу проектування одягу в сучасних ринкових умовах

Перераховані вище функції дозволяють сформулювати тему та завдання магістерської кваліфікаційної роботи зі спеціальності «Дизайн», спеціалізації «Дизайн одягу». Оскільки основним напрямком діяльності майбутнього дизайнера є проектування одягу, це повинно бути зазначено в темі магістерської кваліфікаційної роботи. Сучасна проблематика процесу художнього проектування одягу, відповідність колекції сучасним напрямкам моди визначає творчий задум колекції, який передбачається використати при розробці нових дизайнерських рішень. Процес проектування визначає проблеми та завдання, що вирішуються в розділах роботи. Теми, в яких не вирішується завдання створення сучасного одягу, не передбачається проектування колекції, не рекомендується представляти в якості тем магістерських кваліфікаційних робіт зі спеціалізації «дизайн одягу». Наприклад, роботи, присвячені філософським проблемам моди, аналізу її соціальних, комунікативних та інших функцій, прогнозуванню модних тенденцій, вирішенню технологічних, конструктивних та маркетингових завдань не можуть бути представлені в якості самостійних кваліфікаційних робіт в даній спеціалізації. Але вони можуть бути включені до складу магістерської дипломної роботи, якщо це необхідно для вирішення проектних завдань. Загальний перелік тем дипломних робіт щорічно оновлюється та повідомляється студентам. Тематика дипломних робіт розглядається й затверджується на засіданні кафедри, при цьому особлива увага приділяється актуальності, творчому потенціалу, науковій значущості, наявності умов для виконання роботи у встановлений термін, забезпеченню належного наукового керівництва. Студентам надається право вибору теми дипломної роботи. Теми магістерських кваліфікаційних робіт формуються з урахуванням різниці між науковим і професійним напрямками підготовки магістрів. Для дипломної роботи професійного напрямку слід обирати тему вузького спрямування, що сприятиме більш глибокому її вивченню та висвітленню. У дипломній роботі дослідницького напрямку можуть бути розглянуті більше широкий спектр проблем підвищення ефективності процесів проектування одягу. У якості тем кваліфікаційної роботи кар'єрного напрямку можуть бути обрані проблеми формування споживчого попиту, а також задачі управління сприйняттям сучасного одягу цільовими групами користувачів, але з обов'язковим представленням проектно-графічної частини.

Як правило, в межах магістерської роботи розробляється комплексний дизайн-проект колекції сучасного одягу. При виконанні теоретичної частини магістранти найчастіше використовують методи: морфологічного та системно-структурного аналізу. Використання методу морфологічного аналізу дозволяє отримати безліч неочікуваних варіантів рішень, метод системно-структурного аналізу вивчити проблему з усіх сторін та запропонувати обґрунтоване прогнозне рішення. Формою контролю роботи студентів є поточні доповіді студентів з демонструванням візуальних та вербальних матеріалів.

Як про окремий напрямок можна говорити про написання студентами під керівництвом викладачів наукових статей і підготовки доповідей до наукових конференцій. Приймати участь у конференціях мають змогу студенти всіх курсів. В вузі кожного року у квітні місяці обов'язково проводиться наукова конференція студентів та професорсько-викладацького складу. На конференції проводиться представлення та обговорення

результатів роботи магістрів. Тези кращих студентських доповідей друкуються у наукових збірках вузу. В останні роки, з розширенням міжнародних зв'язків, магістранти мають змогу представити власні роботи на міжнародних семінарах та конференціях, які проводяться як в вузі так і за його межами.

Висновки

Розглянуті основні види та особливості науково-дослідних робіт для напрямку «Мистецтво» спеціальності «Дизайн» спеціалізації «Дизайн одягу». Визначені основні вимоги щодо виконання певних видів робіт. Визначено, що науково-дослідна робота студентів є невід'ємною частиною навчального процесу і тісно пов'язана з головною фаховою дисципліною «Дизайн-проектування».

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посібник для студентів та викладачів вищ. навч. закладів. – К.: Форум, – 2000. – 271 с.
2. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учеб. пособие. – К.: МАУП.–2002. – 216 с.
3. Бердник Т.О., Неклюдова Т. П. Дизайн костюма. Ростов н/Д: Феникс. – 2000. – 448 с.
4. Білуха М.Т. Методология научных исследований: Підручник. – К.: АБУ, – 2002. – 480 с.
5. Гардабхадзе І.А., Кротова Т.Ф. Сучасні тенденції розвитку індустрії моди і їх відбиття в освітньому процесі // Вісник КНУКіМ – 2010. – №9. – с. 79–83.
6. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. Підручник. – Херсон, – 2001. – 196 с.
7. Козлова Т.В., Рытвинская Л.Б., Тимашева З.Н. Моделирование и художественное оформление женской и детской одежды: Учеб. для сред. спец. учеб. заведений лег. пром-сти / Т. В. Козлова, Л. Б. Рытвинская, З. Н. Тимашева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Легпромбытиздат, –1990. – 318 с.
8. Кузіна Ф.А. Магистерская диссертация. Методика написания, правила оформления и процедура защиты. Практическое пособие для студентов-магистрантов – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: «Ось-89», –1999. – 208 с.
9. Крушельницька О.В. Методология та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. –К.: Кондор, – 2003. – 192 с.
10. Лудченко А.А., Лудченко А.Я., Примах Т.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие. – К.: Знание, – 2000. – 114 с.
11. Основы теории проектирования костюма: Учеб. для ВУЗов / Под ред. Козловой Т.В. – М.: Легпромбытиздат, – 1988. – 352 с.
12. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, – 2003. – 116 с.
13. Турчин В.В., Бондаренко І.В. Науково-дослідна робота студентів у вищій школі дизайнерського спрямування // Вісник ХДАДМ. – 2007. – №7. – с. 130–139.

Надійшла 20.01.2011